

Filmové reminescencie na Envirofilme 2012

Enviromentálne riziká sa stali leitmotívom tohtoročného Envirofilmu. Poznajúc slovenskú kinematografiu od jej zrodu, uvedomil som si, že nepoznám slovenský film, ktorým by som dokumentoval túto envirotému v slovenskom filme. Skôr by som našiel opaky, plusy, keď filmári podporili dosah „eko“ na slovenskú prírodu a krajinu, napr. v hranom filme *Pokorené rieky* (1951) o zápase o pôdu Východoslovenskej nížiny v čase jarných povodní. Veľa príkladov je v dokumentárnej tvorbe, o povodniach z roku 1956, ale aj v posledných rokoch, o tatranskej tragédii.

Z archívu Slovenského filmového ústavu sme vybrali niekoľko slovenských filmových klenotov, ktoré obohatia program 18. ročníka Envirofilmu.

Filmové jubileá

50 rokov – *Slnko v sieti* (1962)

Slnko v sieti (1962, r. Štefan Uher, 90 min.) – 50. výročie nakrútenia filmu

Film bol nakrútený v roku 1962, jeho premiéra v bola 15. februára 1963. Autorom námety a scenára je spisovateľ Alfonz Bednár, film režíroval Štefan Uher a nasnímal ho kameraman Stanislav Szomálányi. Film stojí na začiatku oživenia československej kinematografie, je zapísaný v dejinách ako československá nová vlna, resp. československý filmový zážrak. Film získal niekoľko významných ocenení, z ktorých pripomíname aspoň Cenu československej filmovej kritiky za rok 1962. Cena bola filmu udelená na 5. Festivale českých a slovenských filmov v Ústí nad Labem v roku 1963. Film je lyrickým príbehom mladej lásky Fajola a Bely (Marián Bielik, Jana Beláková) v autentickom mestskom a dedinskom prostredí na začiatku šesťdesiatych rokov minulého storočia. Film dýcha pravdivým zobrazením vtedajšieho všedného života mladých ľudí.

90 rokov – *Jánošík na Slovensku v Žiline* (1922)

Prvý filmovaný príbeh o Jánošíkovi sa rodil medzi slovenskými vysťahovalcami v americkom Chicagu. Bol nakrúcaný na Slovensku počas leta roku 1921, dočkal sa premiéry v Prahe, aj v Chicagu, ale jeho slovenská premiéra v kinách bola v žilinskom kine Bio Universum 3. januára 1922, o čom sa zachovala recenzia filmu. Po filme dlhé roky pátral Ivan Rumanovský. Podarilo sa mu objaviť pár zachovaných scénok. Film však objavil Štefan Vraštiak po nástupe do SFÚ v roku 1969 v chicagskej garáži Jána Závodného, ktorý ho osobne priviezol do Prahy v roku 1970, kde ho odovzdal vtedajšiemu riaditeľovi SFÚ Jánovi Komiňárovi. Ten ho priviezol do Bratislavy. Začala záchrana filmu, prekopírovanie 89 000 políčok na nehorľavý materiál, rekonštrukcia ozvučenia s hudobným sprievodom Jozefa Malovca, ktorá skončila v roku 1975 pod vedením Ivana Rumanovského. 21. septembra 1975 uviedla Slovenská televízia rekonštruovanú verziu filmu na 1. programe v cykle Film pre pamätníkov. V roku 1995, pri storočnici zrodu svetového filmu, ho UNESCO zaradilo do kultúrneho svetového dedičstva Pamäť sveta.

Pásmo filmov: *Jánošík* (1921, r. Jaroslav Siakel, 62 min.) – 90. výročie slovenskej premiéry filmu v Bio Universum Žilina, KF – *3x o Jánošíkovi* (1963, r. Štefan Ondrkal, 8 min. 30 sekúnd.), **Týždeň vo filme 36/1970** – Náš fejtón (1 min. 30 sekúnd) o záchrane filmu vo Filmových laboratóriách na Kolibe, Ján Závodný daruje film SFÚ).

Osobnosti slovenského filmu

Martin Slivka – muž, ktorý sadiť stromy

Martin Slivka (1. 11. 1929 – 23. 9. 2002) – 10. výročie úmrtia

Martin Slivka bol spoluzakladateľom filmového festivalu Etnofilm Čadca pri Kysuckom múzeu v roku 1980, na ktorom získal štyrikrát Hlavnú cenu. Napísal niekoľko štúdií a statí do zborníkov a katalógov prevažne k festivalom s národopisnou a etnografickou tematikou. Viac ako 40 rokov sa zaoberal problematikou slovenského ľudového divadla a svoje poznatky z tejto oblasti zhrnul v diele *Slovenské ľudové divadlo*.

Martin Slivka sa zaraďuje medzi jednu z najvýznamnejších osobností slovenskej kultúry a umenia vôbec. Autorsky sa podpísal pod vyše 140 filmov – bol autorom námetov aj scenárov, režisérom. Stal sa priekopníkom tzv. etnografickej línie slovenského dokumentarizmu. Vo svojej práci sa venoval aj výskumu slovenského ľudového divadla a folklóru. Zomrel po dlhej a ťažkej chorobe. Posledný projekt *Francúzski partizáni* zostal nedokončený. Za svoju tvorbu Martin Slivka získal vyše 40 významných ocenení na domácich a zahraničných festivaloch.

Film *Martin Slivka – muž, ktorý sadiť stromy* (2007, r. Martin Šulík, 88 min.)

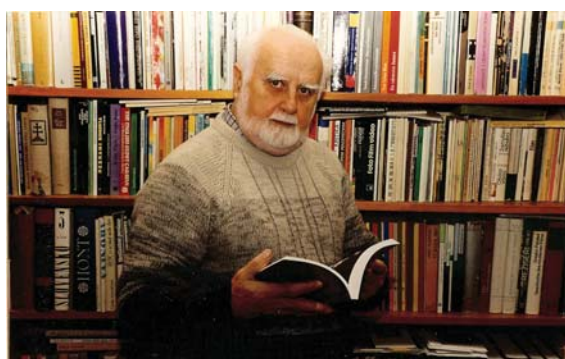
Zakladateľ slovenského animovaného filmu

Viktor Kubal (20. 3. 1923 – 24. 4. 1997) – 15. výročie úmrtia

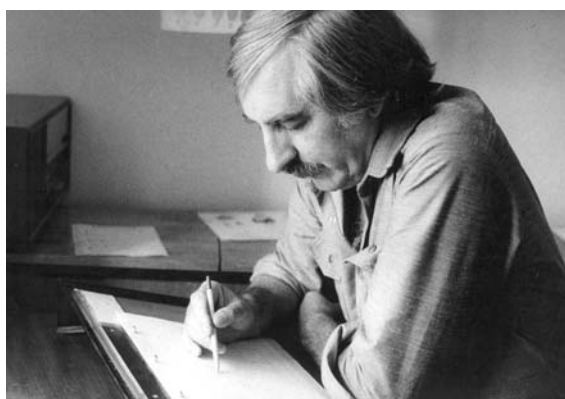
Viktor Kubal je nielen zakladateľom slovenského animovaného filmu, ale aj jedným z významných predstaviteľov svetového animovaného filmu od polovice 60. rokov. Je jedným z tvorcov modernej karikatúry. Zväčša bol nielen autorom výtvarných a animovaných návrhov, ale aj autorom námety, scenára a režisérom, niekedy dokonca aj kameramanom a strihačom. Svoje prvé pokusy kreslil tušom na filmový pás už ako dvanásťročný (*Tank ide cez prekážky*, *Štart lietadla*). V spoločnosti

Slnko v sieti

Martin Slivka

Viktor Kubal

Školfilm nakrútil svoje prvé animované filmy *Únos* (1942), *Štúdia lásky* (1943), *Tajomný dedo* (1946) či *Hurá na nich* (1946). V 50. a 60. rokoch prispel k výtvarnému profilovaniu satirického časopisu *Roháč* a od roku 1965 pracoval v Štúdiu animovaného filmu v Bratislave. Začínal niekoľkokrát týždennými monotematickými filmami *Biely a čierny* (1965), *Zem* (1966), pokračoval animovanými seriálmi o Dite, Petrovi, Janovi, Jankovi Hraškovi, Deduškovi až k celovečerným animovaným filmom *Zbojník Jurko* (1976) a *Krvavá pani* (1980). Rozsiahla je aj jeho televízna

animovaná tvorba. Stál pri zrode festivalu Kremnické gagy (1981), stal sa prvým rektorom imaginárnej Univerzity humoru a satiry, ktorá bola založená v deň jeho vzniku. Ako režisér a animátor vytvoril takmer 400 krátkometrážnych animovaných filmov. Jeho filmy získali množstvo významných domácich a medzinárodných ocenení. Je autorom viacerých kníh pre deti a mládež. SFÚ v roku 2010 vydal reprezentatívnu monografiu o jeho tvorbe.

Pásmo filmov: *Únos* (Školfilm, 1942, 2 min. 40 sekúnd), *Studňa lásky* (Školfilm, 1944, 9 min. 27 sekúnd), *Zbojník Jurko* (1976, 78 min.).

Vysoké Tatry vo filme

Vysoké Tatry sú najfilmovanejšou lokalitou na Slovensku. Už prvý film uhorských filmárov, nakrútený na Slovensku v roku 1904 – *Rýchlik medzi Košicami*

a *Bohumínom*, priniesol pohľady na Vysoké Tatry. Keď sa na Slovensku nefilmovalo, prichádzali do Vysokých Tatier nielen českí, ale aj zahraniční filmári. Len do roku 1945 bolo v tatranských lokalitách nakrútených vyše sto filmov, ďalšie po roku 1945. Nájde sa desiatky krátkych šotov vo filmových týždenníkoch. V tejto súvislosti spomeňme Karola Skřípského, ktorý Tatrám zasvätil skoro celý život. Na jeho tvorbu nadviazal najskôr Pavol Barabáš, po ňom aj Tomáš Hulík, ktorí vytvorili duo obdivovateľov tatranskej fauny a flóry a pokračujú v tvorbe tatranských filmov dodnes.

Pásmo filmov: *Expedícia TANAP* (1961, r. Karel Skřípský, 67 min.), *Važec pod Tatrami v plameňoch* (1931, kamera Václav Vích, 8 min.), *Búrka nad Tatrami* (1932, r. Ferdinand Pujman, Tomáš Trnka, kamera Jan Stalich, Tomáš Trnka, Václav Vích, 17 min.), *Návrat rysov* (2010, r. Tomáš Hulík, 51 min.), *Vysoké Tatry – divočina zamrznutá v čase* (2007, 52 min, r. Pavol Barabáš) – kamera Tomáš Hulík.

Jubilanti slovenskej kinematografie

Božidara Turzonovová (28. 5. 1942)

V roku 1963 absolvovala herecké štúdiá na VŠMU a stala sa členkou SND v Bratislave.

V jej filmografii nachádzame niekoľko desiatok filmov pre kiná a televíznych filmov a seriálov. Výrazne sa presadila hlavne v českých filmoch, pripomeňme aspoň Božskú Emu (1979), trilógiu komédií *Búrlivé víno*, *Zrelé víno* a *Mladé víno*, dve divácky úspešné komédie – *Anjel zväzda diabla* a *Anjel sa diablom v tele*. Najnovším seriálom v jej filmografii je *Panelák* od roku 2008 v TV JOJ.

Film *Penelopa* (1977, r. Štefan Uher, 86 min.)

Hosť – herec a režisér Jozef Adamovič (ukážka zo seriálu STV *Vivat Beňovský!*).

Eduard Grečner (21. 9. 1931)

Absolvent pražskej FAMU pracuje vo Filmovom štúdiu na Kolibe od roku 1954. Bol pomocným režisérom Štefana Uhra na filmoch *My z IXA* a *Slnko v sieti*. Pre kiná nakrútil v rokoch 1964 – 1996 celovečerné hrané filmy: *Každý týždeň sedem dní*, *Nylonový mesiac*, *Drak sa vracia*, *Pozemský nepokoj* a *Jaškov sen*. Nakrútil niekoľko televíznych filmov, od roku 1970 je dabingovým režisérom, je nielen režisérom, ale aj scenáristom a v posledných rokoch aj pedagógom.

Film *Drak sa vracia* (1967, r. Eduard Grečner, 82 min.) – vo filme hrá hlavnú úlohu ďalšia jubilančka, herečka Emília Vášáryová.

Mgr. Štefan Vraštiak

Osobnosť Envirofilmu

Jubilant Štefan Vraštiak

Filmový historik a publicista Štefan Vraštiak je významným hosťom aj tohtoročného Envirofilmu a zároveň jubilantom, ktorého si vižeme za jeho dlhoročnú prácu aj v úlohe člena festivalového výboru. S kinematografiou prežil takmer celý svoj život. Láska k filmu mu vydržala až do jeho sedemdesiatky, ktorú si pripomenul v apríli. Príčinil sa o objavenie kultového filmu *Jánošík* z roku 1921, vystriedal všetky vedúce funkcie v Slovenskom filmovom ústave, je predsedom Slovenského filmového zväzu, stojí za najstaršími filmovými cenami Igric a už dvadsať rokov pripravuje informačný mesačník pre

Režisér Vladimír Balko a Štefan Vraštiak v úlohe moderátora besedy k filmu *Pokoj v duši* (2009, SR) na Envirofilme 2010

Klub filmových novinárov. Štefan Vraštiak je stále rovnako zanieteným filmovým fanúšikom. Okrem širokého spektra svojich filmárskych aktivít každoročne dramaturgicky pomáha významne kreaovať aj filmové posolstvo Envirofilmu, ktorý obohacuje o návraty do filmovej histórie, ale aj o horúce filmové novinky. Aj preto si zaslúži uznanie a úprimnú gratuláciu od všetkých organizátorov festivalu Envirofilm. Jeho zásluhou sa stal Slovenský filmový ústav dlhoročným spoluorganizátorom festivalu Envirofilm a každý rok vyberá výnimočné archívne snímky do nesúťažných prehliadok. Nebude tomu inak ani v tomto ročníku.

Jánošík (1921, r. Jaroslav Siakel)

Penelopa

Drak sa vracia